

Janez Nared

Prostorski učinki zakona o spodbujanju razvoja demografsko ogroženih območij v republiki Sloveniji

Kljub njeni majhnosti zaznamujejo Slovenijo velike regionalne razlike. Na eni strani so razvita urbana območja, kjer je koncentrirana večina gospodarskih dejavnosti, na drugi pa so obsežna podeželska območja, prepuščena praznjenju in razkrajanju kulturne (po)krajine. V želji po odpravi teh razlik se je že od začetka sedemdesetih let izvajala regionalna politika, ki je slonela na policentričnem razvoju in na posameznih zakonih o spodbujanju regionalnega razvoja. Vse večja povezanost razvojnih razlik z demografskimi razmerami je na začetku devetdesetih let vodila v sprejetje Zakona o spodbujanju razvoja demografsko ogroženih območij v Republiki Sloveniji. Kot je pokazal čas, so bili kriteriji za določitev teh območij neustrezni, obenem pa je bilo za izvajanje ukrepov premalo sredstev. To se je odražalo v nadaljnjem naraščanju regionalnih razlik in v nadaljevanju negativnih demografskih procesov.

Igor Vrišer

Ocena agrarne proizvodnje v Sloveniji

Poročilo prikazuje poskus izračuna skupne letne proizvodnje v kmetijstvu v Sloveniji l. 2000 v "žitnih enotah" z namenom ugotoviti geografsko variranje agrarne proizvodnje po kmetijskih cenilnih okoliših, regijah in za celotno državo. Za uporabo "žitnih enot" se je avtor odločil, ker v agrarni geografiji in agrarni ekonomiji pogrešamo splošno veljavno merilo, s katerim bi na enoten način izmerili heterogeno kmetijsko proizvodnjo, določili proizvodno zmogljivost (kmetijskega obrata, upravne enote, regije ali celotne države) ter ugotovili regionalne razlike. Konvencionalna "žitna enota" (grain units, Getreideeinheiten, žitna jedinica) je prehrabena vrednost, ki jo vsebuje 100 kg žita (pšenice, rži, ječmena itd.) s približno 80 beljakovinskimi in 720 škrobnimi enotam. Na tej podlagi se je izračunalo ustrezne ekvivalente v žitnih enotah še za druge rastlinske in živinorejske proizvode. Pri tem se je upoštevalo, kako visoka je njihova hranljivost glede na vsebovane beljakovine in škrob, ali je pridelek v sveži (zeleni) ali posušeni obliki (npr. trava ali seno), v prvinskem ali predelanem stanju (hmelj) in ali nastopa v čistem ali mešanem sestoju (npr. mešanica detelje in trave). Vrednosti žitnih enot so povzete po J. Kostrowickem (Land Utilization. Case Studies: Origins, Aims, Methods, Techniques. Geographica Polonica, 5, Warszawa, 1965) in B. Andreae -u (Agrargeographie, Berlin, 1977, 1983).

Uporabljeni podatki o kmetijski proizvodnji so iz Popisa kmetijskih gospodarstev Slovenija 2000, ki jih je zbral Statistični urad Republike Slovenije. Podatki so bili urejeni na dva različna načina: za zasebna kmetijska gospodarstva so bili združeni po 307 kmetijskih cenilnih okoliših, za kmetijska podjetja in kmetijske zadruge pa glede na sedež upravne občine. Ker se ozemlje kmetijskih cenilnih okolišev in obstoječih občin večidel ni ujemalo, je bilo treba zaradi tega združevati kmetijske cenilne okoliše (glej opombo 8).

Postopek vrednotenja je bil naslednji: ocenjeno proizvodnjo posameznega pridelka v kmetijskem cenilnem okolišu smo pomnožili z ustrezno vrednostjo v žitnih enotah (upoštevajoč pri tem stvarno stanje pridelka), nato smo produkte sešteli po kulturah in panogah v skupno kmetijsko proizvodnjo. Ker so popisni podatki o živinoreji vsebovali zgolj število govedi, prašičev, konj, drobnice in perutnine, ne pa živinorejskih proizvodov, kot so meso, mleko, jajca in med, je bilo treba izdelati posebne ocene. Proizvodnjo mesa smo dobili iz zmnožka števila goveda (prašičev, drobnice itd.) in koeficienta, izračunanega iz odnosa med "domačo prirejo govejega (prašičjega, perutninskega itd.) mesa" in številom goveda

(prašičev, perutnine itd.) na celotnem ozemlju Slovenije. Na podoben način smo izračunali proizvodnjo jajc (število kokoši nesnic * povprečna letna proizvodnja jajc na kokoš nesnico) in medu (število čebeljih družin * povprečna letna proizvodnja medu na čebeljo družino). Dobljene produkte smo pomnožili z vrednostjo žitnih enot in jih sešteli v živinorejsko proizvodnjo. Slovenska kmetijska proizvodnja je v letu 2000 znašala na podlagi prikazane metodologije 27,913.000 žitnih enot ali v povprečju 57,7 žitnih enot na "hektar kmetijskih tal v uporabi". Delež rastlinske proizvodnje bi znašal 46 %, živinoreje pa 54 %. Kmetijska podjetja in zadruga so ustvarile 133,1 žitnih enot na 1 ha kmetijskih tal v uporabi, družinske kmetije pa 52,7 žitnih enot. Prevladovala je živinorejska usmerjenost. Najbolj produktivna so bila zemljišča na ravninah in v gričevju, na katere je odpadlo 43,1 % kmetijskih zemljišč v uporabi, proizvedli pa so na njih 52,3 % vseh žitnih enot.

Hektarski donosi so bili za 30-50 % višji kot na zemljiščih v hribovju ali na krasu. Glavna kmetijska območja v Sloveniji, ki največ proizvedejo in izkazujejo največje donose žitnih enot na hektar kmetijskih tal, so: Dravsko-Ptujsko polje, Ravensko in Mursko polje v Pomurju, Kranjsko-Sorško polje na Gorenjskem, Bistriška ravan med Ljubljano in Kamnikom, ptujski del Slovenskih goric in Vipavska dolina. V vseh naštetih primerih je hektarski donos presegel 75 žitnih enot na ha. Nanje je odpadlo 39,9 % ustvarjene kmetijske proizvodnje v žitnih enotah. Nadpovprečen donos v kmetijski proizvodnji (to je nad 57,7 žitnih enot na 1 hektar kmetijskih tal) so imele še regije: Goriška Brda, ljubljanska okolico, Šaleška dolina, Zgornja Savinjska dolina, Voglajnsko, Dravinjske in Slovenske gorice in Dolinsko v Pomurju.

Gašper Tompa

Neenakost in prerazdeljevanje dohodka v Sloveniji

V prispevku analiziram neenakost razdelitve dohodka v Sloveniji, predvsem z vidika neenakosti med spoloma. Z ugotavljanjem progresivnosti davka na dohodek poskušam pojasniti vpliv le-tega na zmanjševanje neenakosti v razdelitvi dohodka po obdavčitvi. Podlaga za analizo so podatki Davčne uprave Republike Slovenije, ki so bili zbrani iz napovedi za odmero dohodnine za leti 1991 in 2000. Porast dohodkovne neenakosti je v zadnjih desetletjih značilen skorajda za vse razvite države, tudi za Slovenijo, ki je konec osem-desetih vstopila v obdobje tranzicije. Odgovor na nastala družbenoekonomska gibanja je bila tudi sprememba davčne zakonodaje. Zaradi sprememb davčnega sistema, ki so omogočile večjo progresivnost davkov, se je neenakost porazdelitve dohodka po obdavčitvi povečala precej manj kot v primeru dohodka pred obdavčitvijo.

Nataša Kump, Tine Stanovnik

Socialnoekonomski položaj upokojencev in starejšega prebivalstva v Sloveniji

Namen prispevka je, da ugotovi, kakšne so bile spremembe v socialnem in dohodkovnem položaju upokojencev in starejšega prebivalstva. Analiza je osnovana predvsem na anketah o porabi gospodinjstev za leta 1983, 1993, 1997-99 in 1999-2001. Podatki za zadnji dve obdobji so primerno združeni podatki treh letnih anket. Dohodkovni položaj upokojencev in starejšega prebivalstva se je v obdobju med letoma 1983 in 1993 precej izboljšal, v obdobju od 1993 do 1997-1999 pa je bilo to izboljšanje precej manj izrazito. Analiza kaže, da se njihov dohodkovni položaj od leta 1999 naprej postopoma poslabšuje, saj se je rahlo povečal delež upokojencev v najnižjem decilnem razredu delež upokojencev v najvišjem decilnem razredu pa se je rahlo zmanjšal. Meja revščine za upokojence in starejše je še vedno nekoliko višja kot to velja za celotno populacijo. Zdi se, da se bo relativni dohodkovni položaj upokojencev in starejšega prebivalstva postopoma poslabševal. Poslabševanje lahko pripišemo učinkom

novega pokojninskega zakona iz leta 1999, ki je med drugim uvedel tudi novo indeksacijsko pravilo, ki vpliva na celotno upokojsko prebivalstvo.

Miroslav Verbič, Tine Stanovnik

Percepcija zadovoljstva z dohodkom in kakovostjo življenja

Članek prikazuje analizo subjektivne percepcije dohodka in kakovosti življenja v Sloveniji na osnovi podatkov Ankete o porabi gospodinjestev ter Slovenskega javnega mnenja. Analiza Anket o porabi gospodinjestev temelji na vzorcih presečnih podatkov za leta 1988, 1993 in 1997-1999, analiza Slovenskega javnega mnenja pa temelji na vzorcih presečnih podatkov za leta 1988, 1993 in 1998. S pomočjo urejenega probit modela verjetnosti smo analizirali vplive razpoložljivega dohodka, velikosti družine in drugih družbenoekonomskih značilnosti gospodinjestva na subjektivno percepcijo zadovoljstva z dohodkom in kakovostjo življenja in ugotovili relativno stabilnost pripadajočih učinkov. Dobljeni rezultati so v splošnem sicer v skladu s izsledki podobnih raziskav v razvitih državah, niso pa popolnoma v skladu s pričakovanji za tranzicijsko državo, podvrženo velikim ekonomskim, političnim in družbenim spremembam, kakršna je Slovenija.

Milan Vodopivec

Učinki spremembe zakona o zavarovanju za brezposelnost

Da bi spodbudil zaposlovanje prejemnikov nadomestila in pomoči, novi zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti predvideva večjo pomoč države pri iskanju zaposlitve in okrepljen nadzor nad prejemniki, zagotavlja večje možnosti vključevanja v aktivne programe zaposlovanja ter skrajšuje dolžino potencialne upravičenosti do prejemkov. Pričujoča študija preučuje učinke tega zakona in ugotavlja, da je zakon prispeval, da so se prejemniki hitreje zaposlili, ne da bi jih pahnili v slabše plačano ali drugače manj primerno zaposlitev. Natančneje:

- Prejemniki nadomestila za brezposelnost, ki so pridobili pravico prejemanja po novem zakonu, prehajajo iz brezposelnosti v zaposlenost hitreje kot tisti z enakimi lastnostmi, ki so pridobili pravico po starem zakonu. Hitrejši prehod brezposelnih v zaposlenost v obdobju novega zakona se kaže tudi v večjem številu dni, prebitih v ponovnih zaposlitvah, in večjem zaslužku.
- Tudi po novem zakonu se verjetnost prehoda iz brezposelnosti v zaposlenost prejemnikov nadomestila za brezposelnost močno poveča tik pred iztekom upravičenosti do prejemanja.
- V obdobju novega zakona se prejemniki bolj intenzivno vključujejo v programe aktivne politike zaposlovanja.
- Višina plače ob ponovni zaposlitvi prejemnikov v obdobju novega zakona se ne razlikuje od višine plače pred sprejemom novega zakona.
- Trajanje ponovne zaposlitve prejemnikov nadomestila, ki so pridobili pravico prejemanja po novem zakonu, se ne loči od trajanja ponovne zaposlitve prejemnikov z enakimi lastnostmi, ki so pridobili pravico po starem zakonu.
- Novi zakon ni prispeval k povečanju verjetnosti zaposlitve za določen čas med prejemniki nadomestila.

Alenka Kajzer

Fleksibilnost trga dela - o pojmu, dejavnikih in pomenu za zaposlenost in brezposelnost

Pojem fleksibilnost oziroma rigidnost trga dela se zelo pogosto uporablja, vendar ima zelo širok in raznolik pomen. Različni avtorji poudarjajo različne vidike fleksibilnosti trga dela. V ta namen v članku sistematično prikazujemo različne vidike fleksibilnosti trga dela in prikazujemo njegov pomen za brezposelnost in zaposlenost. V članku predstavljamo dejavnike numerične eksterne fleksibilnosti in fleksibilnosti stroškov dela, predvsem vpliv sistema za oblikovanje plač na zaposlenost in brezposelnost ter članek zaključujemo s poskusom oblikovanja meril za merjenje fleksibilnosti trga dela

Tomaž Čater

Pomen osnov konkurenčne prednosti podjetja v skladu s šolo na temelju virov

Za šolo na temelju virov je značilno, da osnove konkurenčne prednosti obravnava v skladu z logiko "od znotraj navzven", kar pomeni, da konkurenčna prednost primarno izhaja iz podjetja oziroma iz njegovih virov. Literatura vire podjetja običajno deli na fizične, finančne, človeške in organizacijske. Pri tem velja, da morajo imeti viri, če naj so osnova konkurenčne prednosti, nekatere značilnosti, kot so na primer redkost, trajnost, nemobilnost, nezamenljivost in nemožnost kopiranja. V empiričnem delu prispevka na vzorcu 225 slovenskih podjetij ugotavljamo, da le-ta vidijo relevantno osnovo konkurenčne prednosti predvsem v organizacijskih in človeških virih ter v nemožnosti kopiranja virov. Pokaže se, da bolj kot so viri podjetja relevantni in več kot jih je, večji sta konkurenčna prednost in uspešnost podjetja, kar pomeni, da predstavlja prispevek precej nedvoumno podporo šoli na temelju virov. Med vsemi obravnavanimi osnovami v skladu s to šolo imajo na konkurenčnost in uspešnost podjetja daleč največji vpliv organizacijski viri.

Borut Winterleitner

Kako svojo rast financirajo slovenske gazele?

Slovenska hitro rastoča podjetja so pri financiranju svoje rasti - v primerjavi z zahodnimi hitro rastočimi podjetji - zaradi omejenosti zunanjih finančnih virov v slabšem položaju. Pomanjkanje zunanjega trajnega kapitala in omejena dostopnost ter visoka cena dolžniških virov namreč omejujeta rast na obseg, kakršnega dovoljujejo predvsem omejena lastna sredstva podjetnika in zadržani dobički. Takšen obseg sredstev pa nikakor ne zadostuje za velike finančne apetite hitro rastočih podjetij in na ta način zmanjšuje potencial rasti, ki bi ga ob učinkovitejšem delovanju slovenskega finančnega trga, slovenska hitro rastoča podjetja nedvomno lahko še povečala.

Grzegorz W. Kolodko

Dohitevanje v državah z razvijajočim se tržnim gospodarstvom

Prispevek obravnava pogoje, ki jih je treba izpolniti in možnosti, ki so potrebne za hitro in trajno rast novih tržnih gospodarstev. V zgodovini je manj kot 30 narodov obogatelo, še vedno pa 80 % svetovnega prebivalstva živi v državah s srednjim ali nizkim dohodkom, od tega so nekatere zelo revne. To velja tako za večino gospodarstev, ki jih običajno imenujemo države v razvoju, kot za nove, postsocialistične, razvijajoče se trge. Postavlja se torej vprašanje, kakšen vpliv ima globalizacija na gospodarsko rast in kakšni so realni obeti, da razvijajoči se trgi dohitijo razvite države. Kateri dejavniki lahko prispevajo k trajni in hitri rasti v daljšem časovnem obdobju? Članek preučuje strategije, ki lahko pomagajo obrniti sedanji

val globalizacije v korist hitrejše rasti manj razvitih držav in tako zmanjšati sedanji razvojni razkorak.